

אניני מליני מתקנה

מלוקט מספר

'מותיקות התורה'

מוסר השכל ולקח טוב ואמרות חיוזק הנלמדים מתוך פרשיות התורה מלוקטים מפי סופרים וספרים ככתבם וכלשוונם

פרשת כי תשא ♦ גליון יב

המספר מורה על מעלה שיש לכל איש כי דבר שאינו חשוב כמו קש ותבן אין לו מספר

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ וּגוֹ' (ל, יב). בכל מקום הזכיר נשיאת ראש אצל המספר, לפי שעל ידי המספר ישראל מנושאים ביתר שאת על כל האומות, כי כל מספר מורה על המעלה הפרטית שיש לכל איש ואיש, כי כל דבר שאינו חשוב כמו הקש והתבן אין לו מספר. וגו', ובדרך זה נמשלו ישראל לכוכבים, שנאמר בהם (ישעיה מ, כו) המוציא במספר צבאם, וגו', שכל איש מישראל מושגח בהשגחה פרטית.

כלי יקר

עיקר נתינת המטבע הוא אש ההתלהבות

וְנָתַנּוּ (ל, יג). הראה לו כמין מטבע של אש (רש"י):

דרשן אחד בגרמניא דרש ע"פ מטבע של אש הראה לו, ולמה לא של מתכת, אלא, עיקר נתינת המטבע הוא האש, ההתלהבות. ופלא, שחידוש כזה נפל בגרמניא,

בכל שנה כשקוראים פרשת שקלים כאלו משה זוקף ראשן של ישראל

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ וּגוֹ' (ל, יב). אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע משאני מת אין אני נזכר, א"ל הקב"ה חיך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאלו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשן, מנין ממה שקראו בענין 'יודבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראש', שא את ראש לא נאמר אלא כי תשא.

תנחומא תשא ג

מה שנותן לצדקה יחזור אליו

וְנָתַנּוּ (ל, יב) אם תקראנו למפרע יהיה גם כן ונתנו. לומר לך מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו, ולא יחסר לו בשביל זה כלום (גיטין ז).

בעל הטורים

עובדות וסיפורי צדיקים

נתן צדקה בלא גבול נתנו לו מן השמים ג"כ בלי גבול

כִּי תִשָּׂא וּגוֹ' וְנָתַנּוּ אִישׁ כַּפָּר נִפְשׁוֹ לֹה' (ל, יב). כי בעה"ט וז"ל ונתנו אם תקראנו למפרע יהיה ג"כ ונתנו, לומר לך כל מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו ולא יחסר לו בשביל זה כלום עכ"ל, ומעשה רב שהרה"ק רבינו מנחם מענדל מרימנוב זלה"ה, בירך לאיש אחד שיהיה עשיר והיה גביר אדיר מופלג, ושאל אותו הרה"ק רבינו נפתלי מראפשיץ זלה"ה, היתכן ליתן עושר מופלג כזה לאיש אחד, השיב לו הרב הק' מהר"מ זלה"ה אני ברכתי אותם בעשירות, והוא בעל צדקה גדול, ותיבת ונתנו הוא למפרע ג"כ ונתנו, לכן כמו שהוא נדבן גדול בלי גבול יתנו לו מן השמים ג"כ בלי גבול.

והנה יש טענה ליצה"ר לטעון שלא ירבה אדם ליתן צדקה, באמרו כי בקושי גדול בא לו הכסף, וכמעט יסתכן האדם בנפשו עבור מעות בעברו ימים ונהרות, וקור וחום לא יעצרוהו ויומם ולילה לא יניח להרויח ממון בעמל רב למה יתן מעותיו לאחרים בחנם, לזה אמה"כ כופר נפשו לזה, שידע האדם שבוה שירבה בצדקה יפדה נפשו אצל ה' מחטאיו שהרבה לפשוע, כמ"ש (דניאל ה, כד) וחטאך בצדקה פרוק וגו'.

דברי יחזקאל

בשבת מאיר הארת המשכן

וְדַעַת בְּי אֲנִי ה' קִמְדִּשְׁכֶם (לא, יג). שמעתי מאא"ז (החי' הרי"מ) ז"ל שהמשכן נגנז, ובשבת שיש הארה ממקום הגנוז, מאיר הארת המשכן.

שפת אמת פ"ר שקלים שנת תרל"ב

שבת נותן חיות

וְשִׁמְרְתֶם אֶת הַשַּׁבָּת וגו' קִחְלִיָּה מוֹת יוֹמֹת (לא, יד). מה המחלל שבת במיתה, קל וחומר כשמקיים את השבת שנותן בו חיות, ונפש יתירה מתחדש בו.

ליקוטי הרי"מ

לשמוח בו שימתין ומצפה מתי יבא

וְשִׁמְרוּ בְּי וְשָׂרְאֵל וגו' (לא, טז). עוד ירצה על דרך אומרם ואביו שמר את הדבר, (בראשית לז, יא) פירוש ממתין ומצפה מתי יבא, והכונה בזה לצוות שלא יהיה השבת כדבר טורח, לצד מניעת מלאכת הרצון ומצוא החפץ, אלא צריכין לשמוח בו.

יצא כחתן לקראת כלה

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (יומא פא:): שצריך להוסיף מחול על הקודש ולא לימנע ממלאכה אחר שיגיע ויתנוצץ יום השבת, אלא צריך להכין עצמו בקדושת שבת ויצא כחתן לקראת כלה, ויהיה יושב ומשמר עד שיגיע השבת לעשותו פירוש לקיים מעשים הצריכין בו.

אור החיים

כשהוריד משה הלוחות ה' יוה"כ ואסור בהוצאה והי' נושא נושאו

וַיִּתֵּן אֵל מֹשֶׁה כְּבֹלְתוֹ לְדָבָר אֲתוֹ וגו' (לא, יח). אזכיר מה שראיתי בפנ"י לבעל הפלא"ה ז"ל עה"ת פ' כי תשא שהעיר דכשהוריד משה רבינו הלוחות שניות ה' ביוה"כ והרי ה' אסור בהוצאה דההר ה' מתלקט י' מתוך ארבעה והו"ל רה"י ואיך הוציא הלוחות לר"ה עיי"ש ולע"ד י"ל

והרבי זצ"ל מקאצק אמר, יען שמקפידים במקום הזה על קיום מצות הכנסת אורחים, בזכות זה נתגלה להם תורה זו.

חידושי הרי"ם

תפילה צריכה שתהיה זכה

זָכָה (ל, לד). ג' במסורה, ולבונה זכה. ונתת על המערכת לבונה זכה (ויקרא כד ז). ותפילתי זכה (איוב טז, יז). זה שאמר הכתוב (תהלים קמא, ב) תכון תפילתי קטורת לפניך, שהתפלה דומה לקטורת (במד"ר יג, יז), כשם שזה זכה כך התפלה צריכה שתהיה זכה (שמור"ר כב, ג). בעל הטורים

זכה בצלאל בזכות מסירות נפשו של חור אבי אביו שמסר נפשו לה' בענין העגל

רָאָה קָרָאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן אוֹרֵי בֶן חוֹר (לא, ב). יש לדקדק הא דייחס את בצלאל עד אבי אביו, ואילו את אהליאב רק אחרי אביו, ואפ"ל דעיקר זכותו של בצלאל שזכה למעלות אלו, היה ע"י זכות חור אבי אביו, שמסר נפשו לה' בענין העגל.

מדבר קדש (בעלזא)

גדולה נפש ישראל משבת וגדולה שבת ממלאכת המשכן

אֲךְ אֶת שַׁבָּתִי תִשְׁמְרוּ בְּי אֹת הוּא בְּי וּבְיִנְיָכֶם (לא, יג). הרמב"ן פי' ש'אך בא למעט פיקוח נפש ומילה שדוחין השבת, ומסמיכות הפרשה למידין שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת, א"כ ש"מ ממלאכת המשכן שהי' ענין גדול מאוד ואעפ"כ נדחה מפני שבת ובכל זאת שבת נדחה מפני פקוח נפש, מוכח כי גדולה קדושת ישראל ויותר קדוש וחשוב בעיני ה' נפש ישראל משבת ומכש"כ מבנין ביהמ"ק.

וזה כמה עזה אהבת הקב"ה לישראל דסמין שמירת שבת אחר מלאכת המשכן ששבת דוחה אותה אבל אך מועט שפקוח נפש דוחה שבת, וזה לדעת כי אני ה' מקדשכם שעיקר קדושתו הוא בכם.

תורת משה (חת"ס)

עובדות וסיפורי צדיקים

כשקוראים מי לה' אלי צריכים לרוץ ואם לא מפסידים

מִי לֵה' אֵלֵי (לב, כו). כשזכיתי להיות אצל הגה"ק היחפץ חיים זצ"ל [עשי"ק ויק"פ תר"צ] אמר לי: אני כהן, אולי שמעת, וענית כן. שאלני, אתה ג"כ כהן, אמרתי לא. לוי, ענית לא. אמר, חבל כשיבנה ביהמ"ק ירגיש כל אחד תשוקה גדולה להיות לו חלק בהעבודה בבית הבחירה, אבל הור הקרב יומת.

וכל זה למה, שכשאמר משה 'מי לה' אלי' נאספו כל בני לוי, ואז שמע זקן וזקן ולא רץ אל משה, והפסיד לו ולזרעו אחריו זכות ההשתתפות בעבודת ביהמ"ק. כשקוראים 'מי לה' אלי', דארפען אלע לויפען, אויב נישט פארשפילט מען [צריכים כולם לרוץ, ואם לא מפסידים], עכדה"ק.

בס"ד דהארון הי' נושא נושאי א"כ כש"כ הלוחות והו"ל
כחי נושא את עצמו דלא מיתסר מה"ת ולק"מ.

שו"ת קרן לדוד סימן קד

**לוחות העדות שהם מעידים כי הם כתב אלקים לצד
כתבם מזה ומזה וב' האותות לעדות**

לַחַת הָעֵדוּת וְגו' מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתוּבִים (לב,
טו). אולי שרמז גם כן באומרו העדות שהם מעידים
כי הם כתובים כתב אלקים, לצד היות כתבם מופלא מזה
ומזה בהשוואה, מה שאין מכתב זה יכול להיות על ידי
מעשה אדם, כי האות תשתנה צורתה מעבר האחר.

גם מאמרם ז"ל (שבת קד. מגילה ג.) שאמרו מ"ם וסמ"ך

שבלוחות בנס היו עומדים, ואולי שהאות הזה יצטרף עם
אות מעשה הלוחות והיו ב' האותות לעדות שאין עדות
פחות מב', והוא אומרו והלוחות מעשה אלהים הרי עד א',
והמכתב מכתב אלהים על ב'.
אור החיים

הדיבור של שבת נשאר מלוחות הראשונות

וַיִּשְׁלַח מִיָּדוֹ אֶת הַלְּחָת וַיִּשְׁבֶּר אֹתָם פַּחַת הַקָּהָר (לב, יט). זכר
את יום השבת לקדשו (שמות כ, ח) הדיבור של שבת
נשאר גם מלוחות הראשונות שלא פרחו בשבירת הלוחות
כשאר הדברות שפרחו האותיות, שבעת שנשתברו הלוחות
מצות שבת לא פרהה.

אמרי הרי"ם ערך שבת ומועדים ח"ב עמ' נב, קדושת אהרן

עובדות וסיפורי צדיקים

מהיושר שה' ידקדק עמו כחוט השערה אולם רחום וחנן הוא מתנהג עמו רק כפי האמת

אָרְךָ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְאַמֶּת (לד, ו). פעם אחת בא לפני הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן ז"ל, איש אחד לבוש בגדי לבנים ומתראה
כרב וצדיק, אבל הרמז"ל הכיר בו שתוכו לא כבדו, ובפנימיותו הוא איש חוטא ונפגם, והתחיל הרמז"ל להקשות כתיב ב"ג מדות
של הקב"ה מדת ואמת, ולפלא הוא, האיך יוכל להמנות בתוך י"ג מדותיו של רחמים מדת אמת, כי הוא מצד הדין הגמור אם ילך
עמנו במדת אמת, ולא מדת רחמים, כי לפי מדת אמת צריכין לעשות כל מצוה באמת, וכל עבודתינו צריכה להיות באמת בלי שום
פגם עבירה דאם לא כן שקר הוא, אם כן זהו מדת הדין גמור.

והסביר הדבר כי אם הקב"ה רואה אדם שעושה את עצמו לצדיק גמור, כי לובש את עצמו בבגדי לבן וסוברין כל רואיו כי איש
צדיק תמים הוא, והיה מהיושר שהקב"ה ידקדק עמו כחוט השערה כאשר מדקדק עם כל הצדיקים, אולם רחום וחנן הוא השם
יתברך, על כן מתנהג עמו רק כפי האמת, כאשר השם יתברך יודע מחשבות בני אדם ורואה בפנימיותו כי איש פשוט הוא באמת,
ע"כ מתנהג עמו כמו עם איש פשוט וזהו מדת הרחמים אם מתנהג במדת האמת.
דברי מאיר

המצוות שלא יהי' השכר נהמא דכסופא ויגיע לנו מן הדין

אָרְךָ אַפִּים וְרַב חֶסֶד וְאַמֶּת (לד, ו). ואמת, לשלם שכר טוב לעושי רצונו (רש"י).

ידוע לנו, שמלת 'שכר' משמעותה שכר תמורת טוב. לעומת זה, 'גמול' פירושו תמורת הרע. משום מה איפוא אנו זקוקים להוספה
של 'טוב' למלת 'שכר'. התשובה היא: אנו מבקשים מאת השי"ת ששכרנו יהיה מגיע לנו, שלא נקבלנו חנם. רבנו של עולם בחסדו
אמנם עלול לתת לנו שכר ללא שיעור, ברם אנו איננו חפצים בנהמא דכסופא.

והדגיש זאת החפץ חיים במעשה שהיה: לגביר הנודע ישראל ברודסקי מקיוב היו כמה בתי חרושת גדולים, שהחזיקו עובדים
למאות, מהם פועלים פשוטים, מהם מומחים, מנהלי עבודה וכו', כמו כן עשרות מנהלי חשבונות. כמובן שכל אחד מהעובדים מקבל
שכר לפי דרגתו ובהתאם לתפקידו ומומחיותו.

נוסף לזה היה מר ברודסקי תומך באופן קבוע בהרבה מוסדות וכן במשפחות שירדו מנכסיהן, בעיקר מקרובי משפחתו
הדחוקים. כל התמיכות הללו היו אף הן משתלמות באמצעות הבתי החרושת והיו נרשמות בפנקסי החשבונות. מקבלי התמיכות היו
מציגים את תעודותיהם בפני הגזבר בעונת תשלום השכר והיו מקבלים את קצבתם באותו מהלך שלפיו קבלו העובדים את שכורותיהם.
לעתים רחוקות היה מר ברודסקי באופן אישי בא לבקר בבית החרושת ולראות את מהלך העבודה, בבקוריו שמסוג זה, היו
עוברים לפניו אחד אחד כל הפועלים והעובדים והוא היה שואלם למקצועם, לתפקידם ולדרגת שכרם. פעם אחת נודמן לשם באותה
שעה אחד ממקבלי התמיכה והתייצב אף הוא בשורת הפועלים העוברים לפני בעל בית החרושת, מששאלו הלה את השאלות
השגרתיות: מה תפקידך ובאיזו חלק הנך עובד וכו' השיב ברוסית [יא זאלעוואני בעדו] 'אני מקבל תמיכה', לאמר, שאינו עובד כלל,
אלא מקבל קצבה בלבד, מובן מאליו הצחק שיעורר מענה זה אצל כל השומעים.

מסירות נפש של מנהיג ישראל

וַעֲתָה אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם אֵין מִחְנֵי נָא מִסְפָּרָךְ (לב, לב).
הן תרצה לשאת חטאתם והן שלא תרצה לשאת,
מחה את הזכות שלי מספרך ושים לחשבונם, כדי שיזכו
לסליחה.
רשב"ם, רמב"ן, ספורנו

**עוצמים עיניים בפסוק שמע לרמוז שיעבור עלי מה אעצום
עיני ולא אסיר מאמונתי**

וְרָאִיתָ אֶת אֲחֵרֶי וַפְּנֵי לֹא יֵרָאוּ (לג, כג). המאמין באמונה
שלימה בעיניו סגורות שהיא אמונת האחדות
הנקראת (משלי ח, א) תורת אמך, לפי שכך דרכה של תורת
האשת חיל המגדלת את בניה לדת הישראלית הרי זו באור
הבקר, כשמקימה את הילד מעל הערש, מקנחת ידיו, ומכינה
לו ביד אחת פרוסת הלחם חם או יבש, וביד ימנית תופסת
לו את ידו הימנית ואומרת לו סגור עיניך ושים את ידך
עליהם ואמור אחרי מה שאני אומר לך, ואח"כ תאכל מזה
הלחם שבידי, ומתחלת ואומרת לו אמור תיבה בתיבה אחרי

ועיניך סגורות חלילה לפתוח אותם, היא אומרת שמע, והוא
עונה אחריה שמע, ישראל, ישראל, עד שמסיים כל פסוק
שבכתב ושבע"פ מאחדותו יתברך, דכל ימי בשעת מעשה
הייתי מתקשה, מה זה ועל מה זה אמו מחייבת אותו לסגור
את עיניו ולשית ידו עליהם, העיקר הוא שילמוד פסוק
האחדות, ויאמר אותו א"כ מה צורך לסגירת עיניו.

והנה אחר עמדי על דעתי הכרתי וראיתי בחוש הראות
דמנהגן של ישראל ואפילו דבר קל כזה תורה
שלימה היא, דהנה הרמז נכון נמצא בפעולה זו שעושת
האם עם בנה, ולפיכך צוה עליה שלמה המלך החכם ואל
תטוש תורת אמך שמלמדת את בנה בעינים סגורות, משום
דאפשר שיבא איזה חוקר בטענה ויעביר אותו מידיעתו
יעבור עליו מה שלא לזוז מאותה האמונה אפילו שיטענו
כמה וכמה טענות הרי זה יסתום פי כל הטוענים בדלתים
ובריח, באמור להם לו יהא כדברכם ושכל הטענות שלכם
יש להם מקום וטובות וחזקות הנה לא אסיר מאמונתי. ולא
אטה ממנה ימין ושמאל.

משנת חכמים אות תצד המעלה הכ"ג באמונת חכמים עמ" סב

עובדות וסיפורי צדיקים

נבות היזרעלי היה קולו נאה והיה עולה לירושלים והיו מתכנסין לשמוע קולו

שָׁלַשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֵה בְּלַ זְבוּרָךְ (לד, כג). נבות היזרעלי היה קולו נאה והיה עולה לירושלים והיו כל ישראל מתכנסין לשמוע קולו,
פעם אחת לא עלה והעמידו עליו בני בליעל ואבדו מן העולם, מי גרם לו על ידי שלא עלה לירושלים בראיה לכבוד את
הקב"ה מומה שהננו, למה שכבר אמרה תורה ולא יחמוד איש את ארצך אימתי בעלותך. (פי' לפי שלא עלה לפיכך חמד אחאב את כרמו)

פסיקתא רבתי פכ"ה, ילקוט שמעוני

אריות ונחש שמרו על החטים, על הבית, ועל התרנגולים

וְלֹא יִחַמַד אִישׁ אֶת אֲרָצָךְ וְגו' (לד, כד). מעשה באחד שהניח את כריו [ששכח כרי של חטים בחוץ], ובא ומצא אריות סובבין אותו.
מעשה באחד שהניח בית של תרנגולים, ובא ומצא חתולים מקורעים לפניו, חד בר נש שביק ביתיה פתיח, ואתא ואשכח כחינה
כריכה על קרקסוי (פירוש, נחש ברוך על המנעול).

ב' אחים היו באשקלון והנכרים רצו לגנוב ממונם וזימן הקב"ה מלאכים בדמותם נכנסים ויוצאים

רבי פנחס משתעי הדין עובדא, תרין אחין הווין באשקלון, הוו להון מגורין נוכראין, אמרין, כדין אילין יהודאין סלקין לירושלים,
אנו נסבין כל מה דאית להון, מן דסלקין, זימן להם הקדוש ברוך הוא מלאכים נכנסין ויוצאין בדמותן, מן דנחתון, שלחנן לון מקמן,
אמרו לון, אן הויתם, אמרו לון, בירושלים. אמרו לון, ומאן שבקותון בגו ביתא. אמרו, ולא בר נש. אמרו, בריך אלקהון דיהודאי דלא
שבקון ולא שביק להון. [היו להם שכנים נכרים, אמרו עכשיו אלו היהודים עולים לירושלים, אנו לוקחין כל מה שיש להם, כשעלו
זימן להם הקדוש ברוך הוא מלאכים נכנסין ויוצאין בדמותם, כשירדו שלחו להם דורנות, אמרו להם אנה הייתם, אמרו להם בירושלים,
אמרו להם מי הנחתם בתוך הבית, אמרו שום אדם לא הנחנו, אמרו ברוך אלהי היהודים שלא עובם ולא יעובם].

ירושלמי פאה פ"ג

לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף מרדכי שמחה בן מוה"ר חיים מאיר ז"ל
נלב"ע כ"א אדר א' תשע"ד לפ"ק
תנצב"ה